

Το 1979, δύο νέοι παραγωγοί ταινιών, ο Γουόλτερ Παρκς και ο Λάρι Λάσκερ, με προσέγγισαν επίσης, καθότι είχαν διαβάσει τα Ξυπνήματα λίγα χρόνια νωρίτερα στο πλαίσιο ενός μαθήματος ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο του Γέιλ. Εξέφρασαν την ελπίδα να μετουσιώσουν το σύγγραμμά μου σε κινηματογραφική ταινία. Επισκέφθηκαν το Νοσοκομείο Μπεθ Άμπραχαμ και συνάντησαν από κοντά πολλούς από τους μετεγκεφαλιτιδικούς ασθενείς μου. Εγώ από την πλευρά μου συμφώνησα στη δημιουργία ενός σεναρίου εμπνευσμένου και βασισμένου στους ασθενείς μου και στα Ξυπνήματα. Μεσολάβησαν αρκετά χρόνια δίχως νέα από εκείνους και σχετικά με το τι είχε απογίνει η ιδέα της ταινίας. Το είχα σχεδόν ξεχάσει ομολογώ, όταν ξάφνου επικοινωνήσαν εκ νέου μαζί μου μετά από οκτώ χρόνια, λέγοντας ότι ο Πήτερ Γουίαρ είχε διαβάσει τα Ξυπνήματα και το σενάριο που βασιζόνταν στο σύγγραμμά μου και, φυσικά, πως τον ενδιέφερε πολύ να το σκηνοθετήσει.

Μου έστειλαν το σενάριο, γραμμένο από έναν νεαρό τότε συγγραφέα ονόματι Στηβ Ζέιλαν. Η ακριβής ημέρα παράδοσης του σεναρίου στα χέρια μου ήταν ανήμερα του Χάλοουγουιν το 1987 και, κυρίως, μία ημέρα πριν συναντήσω τον Πήτερ Γουίαρ. Το μίσησα και αυτό που μου προξένησε ιδιαίτερα αρνητική εντύπωση ήταν η παράλληλη ιστορία που παρεμβалλόταν ως δευτερεύουσα πλοκή και ήταν προϊόν επινόησης του σεναριογράφου. Σύμφωνα με την ιστορία αυτή, ο γιατρός υποτίθεται πως ερωτευόταν μία ασθενή. Μίλησα για τη δυσαρέσκεια και την αντίθεσή μου με απόλυτη σαφήνεια και δίχως περιθώρια αδιαλλαξίας στον ίδιο τον Γουίαρ αμέσως μόλις έφτασε και συναντηθήκαμε. Αιφνιδιάστηκε και εκείνος, όπως εύλογα αντιλαμβάνεται κανείς, αλλά έδειξε να κατανοεί απόλυτα τη θέση μου. Λίγους μήνες αργότερα, αποσύρθηκε από την παραγωγή, υποστηρίζοντας ότι τα εμπόδια ήταν ορατά και διάχυτα στην πορεία ολοκλήρωσης της ταινίας και ότι

αισθανόταν ότι δε θα μπορούσε να λειτουργήσει με δικαιοσύνη και σεβόμενος τα άδυτα και πραγματικά στοιχεία της ιστορίας.

Κατά τη διάρκεια του επόμενου έτους, το σενάριο επιδόθηκε σε πολλές επεξεργασία και πέρασε μέσα από πολλές βελτιώσεις προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα, καθώς ο Στηβ, ο Γουόλτερ και ο Λάρι εργάστηκαν εντατικά για να παράγουν κάτι που θα παρέμενε πιστό στο βιβλίο και τις πραγματικές εμπειρίες των ασθενών μου. Στις αρχές του 1989, με ενημέρωσαν

ότι η Πέννυ Μάρσαλ θα σκηνοθετούσε την ταινία και ότι θα με επισκεπτόταν με τον Ρόμπερτ Ντε Νίρο, ο οποίος θα έπαιζε τον ρόλο ενός ασθενή, του Λέοναρντ Λ. . Με βασάνιζαν πολλές αμφιβολίες και ταλαντεύσεις συναισθηματικές. Δεν μπορώ να πω πως ήμουν βέβαιος ως προς το πώς ένιωθα για το σενάριο. Εκλάμβανα έντονα την αίσθηση ότι με ποικίλους τρόπους αποσκοπούσε στην διαστρέβλωση του συγγράμματός μου και στην αναδιαμόρφωση των ιστορικών των ασθενών μου, εισάγοντας αρκετές δευτερεύουσες πλοκές οι οποίες ήταν εντελώς πλασματικές και δεν εξυπηρετούσαν πουθενά παρά μόνο στην αλλοίωση της πραγματικής εξέλιξης της δικής μου ιστορίας.

Έπρεπε να παραιτηθώ από την ιδέα ότι ήταν «δική μου» κινηματογραφική ταινία: δεν είχε το σενάριό μου και σε μεγάλο βαθμό δεν υπόκειντο στον έλεγχο και τις υποδείξεις μου. Δεν ήταν εντελώς εύκολη αυτή η παραδοχή καθώς εγκατέλειπα οικειοθελώς έναν στόχο αλλά ταυτόχρονα ένιωσα να ανακουφίζομαι από ένα ασήκωτο βάρος. Επιθυμούσα να αρκεστώ απλώς σε συμβουλευτικό ρόλο και να συνδράμω στην εξασφάλιση ιατρικής και ιστορικής ακρίβειας. Στόχος μου πλέον ήταν να κάνω ό, τι καλύτερο μπορούσα για να προσδώσω στην ταινία μία αυθεντική αφετηρία, χωρίς όμως να είμαι επιφορτισμένος με περαιτέρω ευθύνες. 7

~~~

Το πάθος του Ρόμπερτ Ντε Νίρο να κατανοήσει σε βάθος τον ρόλο που θα υποδυόταν, να ερευνήσει σε μικροσκοπική λεπτομέρεια τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που θα ενσαρκώσει, είναι θρυλικό, παροιμιώδες. Ποτέ δεν είχα

συναντήσει άλλον ηθοποιό να προτίθεται να προβεί σε τόσο σοβαρή μελέτη και έρευνα της ιστορίας στην οποία διακλαδώνεται ο ρόλος του, μία έρευνα που κορυφώνεται στο τέλος με τον ίδιο τον ηθοποιό να ταυτίζεται και να δένεται απόλυτα με το ρόλο.

Μέχρι το 1989, σχεδόν όλοι οι μετεγκεφαλιτιδικοί ασθενείς στο Μπεθ Άμπραχαμ είχαν πεθάνει, εκτός από εννέα που νοσηλεύονταν ακόμη στο Νοσοκομείο Χάιλαντς στο Λονδίνο. Ο Μπομπ θεωρούσε ότι είναι εξέχουσας σημασίας και επιτακτική ανάγκη μία επίσκεψη στο νοσοκομείο όπου παραμένουν οι τελευταίοι μετεγκεφαλιτιδικοί ασθενείς και πήγαμε πράγματι εκεί για να τους συναντήσουμε μαζί. Ο Μπομπ πέρασε πολλές ώρες μιλώντας μαζί τους, καταγράφοντας σε βιντεοκασέτες τους διαλόγους ώστε να μπορεί εν συνεχεία να τους ερευνήσει και μελετήσει σε βάθος. Οι δυνάμεις του στην παρατήρηση και τη συμπόνοια απέναντι στον άλλον που πονά και υποφέρει ομολογώ ότι με σαγήνεψαν, με εντυπωσίασαν και με συγκίνησαν. Νομίζω ότι και οι ίδιοι οι ασθενείς είχαν συγκινηθεί από ένα είδος προσοχής και ειλικρινούς ενδιαφέροντος που είχαν σπάνια συναντήσει. «Αυτός ο άνθρωπος σε παρατηρεί πραγματικά, όχι επιφανειακά, σε διαπερνά και κοιτά από τα μάτια μέχρι τα ενδόμυχα της ψυχής...» δήλωσε χαρακτηριστικά ένας εκ των ασθενών μου την επόμενη μέρα. «Έχουμε να δούμε κάποιον να το κάνει τόσο έντονα και συνειδητά από τον Δρ. Μάρτιν Πάρντον. Προσπαθούσε να καταλάβει τι πραγματικά συμβαίνει με τον καθένα ξεχωριστά και ανεξαιρέτως.»

Με την επιστροφή μου στη Νέα Υόρκη, γνώρισα τον Ρόμπιν Ουίλιαμς, ο οποίος επρόκειτο να παίξει το γιατρό, δηλαδή εμένα. Ο Ρόμπιν ήθελε να με δει εν δράση, αλληλεπιδρώντας με όλες τις περιπτώσεις ασθενών με τους οποίους είχα εργαστεί και ζήσει κατά την περίοδο της συγγραφής των Ξυπνημάτων. Υπό το πρίσμα της επιθυμίας του να εξοικειωθεί με εμένα και τη δουλειά μου, πήγαμε στον Οίκο Ευγηρίας «Οι Μικρές Αδελφές των Φτωχών», όπου νοσηλεύονταν δύο μετεγκεφαλιτιδικοί ασθενείς στους οποίους χορηγούνταν η ουσία L-dopa και τους οποίους παρακολουθούσα για αρκετά χρόνια. Λίγες μέρες αργότερα, ο Ρόμπιν με συνόδευσε στο Κρατικό Νοσοκομείο του Μπρονξ. Πέρασαμε λίγα λεπτά σε μία γηριατρική πτέρυγα πνιγμένη από διαταραγμένα περιστατικά ασθενών, όπου οι μισοί εξ αυτών φώναζαν, κραύγαζαν και μιλούσαν αλλοπρόσαλλα και ταυτοχρόνως, ο ένας πάνω στον άλλον, προκαλώντας έναν όχλο που σε ζάλιζε.

Αργότερα, καθώς απομακρυνόμασταν από το νοσοκομείο, ο Ρόμπιν εξερράγη ξαφνικά και άρχισε να αναπαράγει με απίστευτη ακρίβεια και πειστικότητα τους ήχους και τις συμπεριφορές που συνέθεταν την παλέτα περιστατικών του θαλάμου. Μιμούνταν τη φωνή και το ύφος του καθενός με απaráμιλλη τελειότητα. Είχε απορροφήσει σαν σφουγγάρι τις διαφορετικές φωνές, χροιές και συνομιλίες και το εκπληκτικό της υπόθεσης δεν έγκειται απλώς στο ότι τις είχε

συγκρατήσει ζωντανές στο μυαλό του αλλά στο ότι μπορούσε να τις αναπαράγει τόσο πειστικά που νόμιζα ότι έχει ταυτιστεί απόλυτα με τους ασθενείς, σχεδόν ότι είχε δαιμονιστεί και αντί για τον ίδιο τον Ρόμπιν άκουγα και έβλεπα τα πνεύματα και τις ψυχές των μετεγκεφαλιτιδικών. Αυτή η στιγμιαία δύναμη της σύλληψης και της αναπαραγωγής, μία δύναμη για την οποία η λέξη «μίμηση» είναι πολύ αδύναμη και λίγη για να την εκφράσει ολοκληρωτικά διότι αναφέρομαι σε μιμήσεις γεμάτες ευαισθησία, χιούμορ και δημιουργικότητα, αναπτύχθηκε ραγδαία στον ψυχισμό του Ρόμπιν. Σκεφτόμουν όμως ότι αποτελούσε μόνο το πρώτο βήμα για την έρευνά του σε επίπεδο ηθοποιίας. 8

Σύντομα βρέθηκα να είμαι εγώ ο ίδιος το αντικείμενο της έρευνάς του. Μετά τις πρώτες συναντήσεις μας, ο Ρόμπιν άρχισε να με αντανakλά, αντιγράφοντας μερικές από τις ιδιομορφίες μου, τις στάσεις του σώματός μου, το βάδισμα και την ομιλία μου, όλα όσα δηλαδή φώναζαν «Όλιβερ Σακς» και ασυναίσθητα με χαρακτήριζαν έως τότε. Ήταν ανησυχητικό να βλέπω ένα είδωλο του εαυτού μου σε αυτόν το ζωντανό καθρέφτη αλλά μου άρεσε η συντροφιά του Ρόμπιν και λάτρευα να κάνουμε από κοινού πράγματα, να οδηγούμε, να γευματίζουμε, να γελάμε χάρη στο πηγαίο, φλογερό και ασύλληπτο χιούμορ του και να εντυπωσιάζομαι από το ευρύ φάσμα των γνώσεών του.

Λίγες εβδομάδες αργότερα, καθώς κουβεντιάζαμε στο δρόμο, πήρα μία χαρακτηριστική πόζα που όπως λένε κάνω όταν είμαι σκεπτικός. Προς μεγάλη μου έκπληξη συνειδητοποίησα ότι ο Ρόμπιν καθόταν στην ίδια ακριβώς στάση. Το ακόμα πιο συγκλονιστικό ήταν όταν δεν ήταν μία στιγμή μίμησης αλλά έγινε αυθόρμητα, ασυναίσθητα από τον Ρόμπιν, λες και κατά μία έννοια είχα αποκτήσει ξαφνικά έναν νεότερο δίδυμο αδελφό. Το εν λόγω στιγμιότυπο μας τάρaxε ελαφρώς γιατί η ομοιότητα ήταν υπερβολικά ορατή. Αποφασίσαμε, ως εκ τούτου, ότι έπρεπε να υπάρχει κάποιο διάστημα κενού και απόστασης μεταξύ μας, έτσι ώστε να μην εντρυφά στο χαρακτήρα μου σε τέτοιο βαθμό και να καταφέρει να δημιουργήσει έναν

χαρακτήρα καθαρά δικό του, βασιζόμενο μεν στη ζωή μου αλλά με δική του υπόσταση, ζωή και προσωπικότητα δε, μία ιδιοσυγκρασία που δεν θα αντιγράφει κανέναν. 9

~~~~

Αρκετές φορές πήρα τους ηθοποιούς και το συνεργείο στο Μπεθ Αβραάμ ώστε να εγκλιματιστούν με την ατμόσφαιρα του μέρους και, ειδικότερα, να έρθουν σε επαφή με τους ασθενείς και το προσωπικό καθώς όλοι τους κρατούσαν γλαφυρές και ζωντανές αναμνήσεις από τα γεγονότα που εκτυλίσσονταν εκεί πριν από είκοσι χρόνια. Κάποια στιγμή, προσκαλέσαμε όλο το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό συμπεριλαμβανομένων των θεραπειών και των κοινωνικών λειτουργών που είχαν συνεργαστεί με μετεγκεφαλιτιδικούς ασθενείς το 1969 σε μιας μορφής επανένωση. Κάποιοι από εμάς είχαμε φύγει προ πολλού από το νοσοκομείο και άλλοι δεν είχαμε ειδωθεί για χρόνια. Εκείνο το βράδυ του Σεπτέμβρη όμως όλα ήταν διαφορετικά. Ανταλλάσσαμε αναμνήσεις και διηγηθήκαμε ιστορίες των ασθενών μας επί ώρες, αναμνήσεις ολοζώντανες –θαρρείς πως προέρχονταν από συμβάντα χθεσινά- οι οποίες είχαν μία απίστευτη δυναμική και ενεργοποιούσαν σαν ντόμινο όλους τους άλλους ώστε να μιλήσουν για τις δικές τους από τα χρόνια εκείνα. Εκείνο το βράδυ του Σεπτέμβρη συνειδητοποιήσαμε για μία ακόμα φορά το πόσο συγκινητικό και πόσο μεγάλης ιστορικής σημασίας ήταν το καλοκαίρι εκείνο και συνάμα πόσο αστεία και βαθιά ανθρώπινα ήταν τα γεγονότα που ύφαιναν τις ημέρες εκείνες στη σφαίρα του μακρινού παρελθόντος. Ήταν μία βραδιά απολαυστική και αλησμόνητη, γεμάτη αντιθέσεις όπου κυριαρχούσαν τα γέλια, το κλάμα, η νοσταλγία η σοβαρότητα... Κοιταζόμασταν αναμεταξύ μας και κάπως έτσι συνειδητοποιούσαμε ότι μετά το πέρας είκοσι ολόκληρων χρόνων όλοι σχεδόν αυτοί οι ασυνήθιστοι ασθενείς ήταν πια νεκροί...

Όλοι εκτός από μία, την Λίλιαν Τέι, η οποία έδειξε αξιοθαύμαστη ευγλωττία στα γυρίσματα του ντοκιμαντέρ. Την επισκέφτηκα εγώ, ο Μπομπ, ο Ρόμπιν και η Πέννυ και σαφώς δεν ήταν τυχαίο ότι όλοι μείναμε άφωνοι από το ψυχικό σθένος, την αντοχή της, το αστείρευτο χιούμορ της, την έλλειψη κακομοιριάς, την ειλικρίνεια

και αυθεντικότητά της. Παρά την καλπάζουσα φθορά που είχε υποστεί εξαιτίας της επιδείνωσης της νόσου και των απρόβλεπτων αντιδράσεων της L-dopa, διατηρούσε ανέπαφα όλα τα στοιχεία του χαρακτήρα της, το χιούμορ, την αγάπη για τη ζωή, το τσαγανό της.

Πέρασα πολύ χρόνο στα πλατό και στα γυρίσματα των Ξυπνημάτων για όσους μήνες χρειάστηκε να ολοκληρωθούν. Υπό την ιδιότητα του συμβουλευτικού παράγοντα, έδειχνα στους ηθοποιούς τον τρόπο με τον οποίο κινούνταν ή κάθονταν οι παρκινσονικοί ασθενείς. Έστεκαν ακίνητοι, με πρόσωπα παγωμένα λες και φορούσαν μάσκα και μάτια αποσβολωμένα που δεν ανοιγόκλειναν. Το κεφάλι τους έγερνε προς τα πίσω ή άλλοτε δεξιά και άλλοτε αριστερά. Το στόμα κρεμόταν ανοικτό, ενίοτε λίγο σάλιο έσταζε από τα χείλη, πράγμα δύσκολο και ίσως άσχημο από αισθητικής άποψης να συμπεριληφθεί στην ταινία και για το λόγο αυτό δεν επέμεινε κανείς στο να παρουσιαστεί. Τους έδειξα κοινές δυστονικές στάσεις των χεριών και των ποδιών, πολύ συχνά τικ και τρέμουλο που έπιανε τακτικά τους ασθενείς.

Έδειξα στους ηθοποιούς πώς στέκονταν οι παρκινσονικοί ασθενείς ή έστω το πώς προσπαθούσαν να σταθούν, πώς περπατούσαν, συχνά σκύβοντας, άλλοτε βιαστικά και γρήγορα, πώς μπορούσαν να σταματήσουν, να παγώσουν σε μία θέση και μετά να μην είναι σε θέση να προχωρήσουν άλλο. Τους ξετύλιξα ένα κουβάρι με διάφορα είδη παρκινσονικών φωνών και θορύβων και του παρκινσονικού τρόπου γραφής. Τους συμβούλεψα σε κάθε τους κίνηση ή στάση να φαντάζονται τους εαυτούς τους κλειδωμένους σε μικρούς χώρους ή παγιδευμένους και περιορισμένους σε ένα βαρέλι γεμάτο κόλλα. Εξασκήσαμε την παράδοξη κινητικότητα που συνεπάγεται η νόσος του Πάρκινσον, βιώσαμε την αναπάντεχη απελευθέρωση από τον ζοφερό κόσμο του παρκινσονισμού μέσω της μουσικής ή των αυθόρμητων αντανάκλαστικών, όπως το να πιάσει κανείς μία μπάλα. Οι ηθοποιοί αγαπούσαν ιδιαίτερα να επιδίδονται σε αυτή τη μορφή εξάσκησης με τον Ρόμπιν. Ήταν τόσο δεινός παίκτης που θεωρούσαμε όλοι ότι αν δεν τον είχε κερδίσει η υποκριτική θα γινόταν κάλλιστα ένας σπουδαίος σταρ του ποδοσφαίρου.

Εξασκήσαμε την κατατονία και τα παιχνίδια με κάρτες όπως παίζαμε παλιά με τους μετεγκεφαλιτιδικούς: υποτίθεται πως τέσσερις ασθενείς κάθονταν τελείως παγωμένοι, εν πλήρη ακινησία και κρατούσαν στα χέρια τους χαρτιά, μέχρι που

κάποιος -ίσως και καμιά νοσοκόμα- έκανε την πρώτη κίνηση. Η πρώτη αυτή κίνηση τάρασσε τα νερά και επίσπευδε τις διαδικασίες με ριζική αναταραχή της κίνησης. Το παιχνίδι που αρχικά φαινόταν να έχει παραλύσει και βαλτώσει, τελείωνε μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα. Υπήρξα μάρτυρας ενός τέτοιου παιχνιδιού και το είχα καταγράψει μάλιστα και σε βίντεο, το 1969. Το

πλησιέστερο παράδειγμα που συνεπάγεται ακραίες και σπασμωδικές καταστάσεις όπως αυτές που περιέγραψα ανωτέρω είναι το σύνδρομο Τουρέτ. Αυτό εξηγεί το ότι έφερα πολλούς Τουρετικούς ασθενείς στα γυρίσματα. Αυτά οι ασκήσεις που έμοιαζαν σχεδόν με ασκήσεις Ζεν έκαναν τους ηθοποιούς ακίνητους, τους άδειαζαν και άλλες φορές τους επιτάχυναν και τους ενεργοποιούσαν ακόμα και για ώρες ολόκληρες. Ήταν ασκήσεις τόσο συναρπαστικές όσο και τρομακτικές για τους ηθοποιούς. Άρχισαν να νιώθουν με τρομακτικά γλαφυρό τρόπο και να φαντάζονται με το νου το τι πραγματικά σημαίνει να ζεις σε μόνιμη βάση με τέτοιο τρόπο.

Μπορεί ένας ηθοποιός με φυσιολογία και νευρικό σύστημα που λειτουργούν ομαλότατα να μετατραπούν πραγματικά σε άτομα με βαθιά ανώμαλο και δυσλειτουργικό νευρικό σύστημα, εμπειρία, και συμπεριφορά; Σε κάποιο σημείο, ο Μπομπ και ο Ρόμπιν γύριζαν μία σκηνή στην οποία ο γιατρός εξετάζει τα αντανακλαστικά στάσης και θέσης του σώματος του ασθενούς, τα οποία όπως εύλογα υποψιάζεται κανείς ενδέχεται να απουσιάζουν εντελώς ή να είναι βαρύτατα διαταραγμένα λόγω του παρκινσονισμού.

Πήρα θέση του Ρόμπιν για λίγο για να δείξω πώς ένας γιατρός εκπονεί την εν λόγω εξέταση: στέκεται πίσω από τον ασθενή και πολύ ελαφρά τον τραβάει προς τα πίσω. Ένα άτομο με φυσιολογικό νευρικό σύστημα και αντανακλαστικά θα προσαρμοζόταν αναλόγως αλλά δεν ισχύει το ίδιο για έναν παρκινσονικό ή μετεγκεφαλιτιδικό ασθενή ο οποίος πέφτει προς τα πίσω σαν κορίνα. Κάνοντας λοιπόν την ενδεικτική παρουσίαση του τρόπου εξέτασης στον Μπομπ εκείνος έπεσε προς τα πίσω, σε μένα, σαν βαρίδι, εντελώς αδρανής και παθητικός αποδέκτης της κίνησης, χωρίς ίχνος αντανακλαστικής αντίδρασης. Ξαφνιασμένος και σοκαρισμένος, τον έσπρωξα απαλά προς τα εμπρός στην όρθια θέση που βρισκόταν αρχικά αλλά άρχισε να γέρνει προς τα εμπρός με αποτέλεσμα να αδυνατώ να τον ισορροπήσω. Με κυρίευσε μία αίσθηση αμηχανίας αναμειγμένη με πανικό. Για μία στιγμή, νόμιζα ότι ο Μπομπ είχε μόλις βιώσει νευρολογική καταστροφή και ότι είχε πράγματι χάσει όλα

τα αντανακλαστικά στάσης και θέσης του. Θα μπορούσε ο ίδιος ο ρόλος, αναρωτιόμουν, να μεταβάλλει καταλυτικά το νευρικό σύστημα;

Την επόμενη μέρα μιλούσα μαζί του στο καμαρίνι του, πριν αρχίσει τα γυρίσματα, και καθώς μιλούσαμε, παρατήρησα ότι το δεξί του πόδι ήταν γυρισμένο με την ίδια ακριβώς δυστονική καμπυλότητα που παρουσίαζε όταν απεικόνιζε τον Λέοναρντ Λ. Του το σχολίασα και φάνηκε μάλλον τρομαγμένος και ξαφνιασμένος. «Δεν το είχα συνειδητοποιήσει» είπε. «Υποθέτω ότι γίνεται ασυναίσθητα.» Είχε μία βάση αυτή η απάντηση διότι μερικές φορές έμενε προσκολλημένος και αφοσιωμένος στο χαρακτήρα για ώρες ή ημέρες ολόκληρες. Συχνά εν μέσω του δείπνου μιλούσε και έκανε σχολιασμούς που ανήκαν στον Λέοναρντ Λ. και όχι τον εαυτό του, σαν κατάλοιπα του μυαλού, του τρόπου σκέψης και του χαρακτήρα του Λέοναρντ Λ.

Μέχρι το Φεβρουάριο του 1990, είχαμε εξαντληθεί: τέσσερις μήνες γυρισμάτων συν όλους τους μήνες έρευνας που είχαν προηγηθεί. Αλλά ένα μεμονωμένο γεγονός μας σόκαρε όλους: η Λίλιαν Τέι, η τελευταία επιζήσασα από όλους τους μετεγκεφαλιτιδικούς ασθενείς του Μπεθ Άμπραχαμ, μας επισκέφτηκε στο πλατό των γυρισμάτων, όπου επρόκειτο να υποδυθεί τον εαυτό της σε μία σκηνή με τον Μπομπ. Αγωνιούσαμε για το ποια θα ήταν η εκτίμηση και η άποψή της για τους ηθοποιούς που την πλαισίωναν και που υποδύονταν τους μετεγκεφαλιτιδικούς. Θα ήταν επαρκείς και ικανοποιητικού επιπέδου; Μία αίσθηση δέους αναδύονταν καθώς έμπαινε. Όλοι την αναγνώριζαν μέσα από το ντοκιμαντέρ.

Έγραψα στο ημερολόγιό μου εκείνο το βράδυ επηρεασμένος από τα γεγονότα:

Όσο κι αν οι ηθοποιοί βιώνουν, βυθίζονται και ταυτίζονται με το ρόλο του ασθενούς, δεν είναι υποχρεωμένοι να ζουν για πάντα έτσι. Αντιθέτως, η Λίλιαν πρέπει να μείνει έτσι και να ζει υπό την ιδιότητα του ασθενή για το υπόλοιπο της ζωής της. Οι ηθοποιοί έχουν τη δυνατότητα και την ευχέρεια να ξεγλιστρούν και στο τέλος της ημέρας να δραπετεύουν από τους ρόλους τους, όχι όμως και εκείνη. Πώς νιώθει άραγε γι' αυτό; Πώς αισθάνομαι εγώ που με υποδέεται ο Ρόμπιν; Είναι ένας προσωρινός ρόλος για τον Ουίλιαμς αλλά ένας δια βίου ρόλος για μένα που θα με ακολουθεί παντοτινά.

Καθώς ο Μπομπ μπαίνει στο ρόλο του και καταλαμβάνεται ολόκληρο το κορμί του από την παγωμένη, δυστονική στάση του Λέοναρντ Λ., η Λίλιαν Τ. ρίχνει μία επίσης παγωμένη, σβέλτα και κριτική ματιά στο χώρο. Πώς ο Μπομπ, ο οποίος υποδύεται μία παγωμένη, δυστονική στάση σώματος, μπορεί να αισθάνεται για τη Λίλιαν, η οποία βρίσκεται λίγα μόλις μέτρα μακριά και είναι έτσι στην πραγματική της ζωή; Εκείνη δεν το κάνει απλώς για να φανεί πειστική σε έναν ρόλο αλλά γιατί αυτή είναι! Αντίστοιχα, πώς μπορεί να αισθάνεται η Λίλιαν για τον Μπομπ; Μόλις είδα ότι μου έγνεψε και μου έκανε -με μία σχεδόν ανεπαίσθητη κίνηση του αντίχειρα προς τα επάνω- νόημα που μεταφράζεται ως: «Είναι εντάξει, το χει! Ξέρει και έχει καταλάβει πραγματικά τι θα πει να ζεις με αυτό...»